

Demonstrația antifascistă de la 1 Mai 1939— expresie a hotărîrii poporului român de apărare a independenței naționale

Conf. univ. dr. Stefan Lache

Academia „Stefan Gheorghiu”

În anii premergători celui de-al doilea război mondial, viața social-politică a României a înregistrat o evoluție complexă, marcată de intense frământări și contradicții, de ample acțiuni revoluționare ale clasei muncitoare, ale tuturor oamenilor muncii, împotriva exploatației și asupririi, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, a independenței și suveranității naționale. Un pericol grav l-a reprezentat, pentru poporul nostru ca și pentru alte popoare, ascensiunea fascismului și hitlerismului.

Partidul Comunist Român a sesizat de la început esența ultra-reacționară a fascismului, incompatibilitatea lui cu interesele naționale ale poporului, cu cerințele obiective ale progresului și civilizației, militând constant în vederea dezvoltării unei conștiințe de masă asupra primejdiei fasciste care punea în cumpănă înseși destinele României ca stat independent și suveran. Înfruntind condițiile deosebit de grele ale ilegalității, în care au fost nevoiți să acționeze, de multe ori cu riscul vieții, comuniștii au găsit diverse mijloace legale pentru a fi prezenti în viața politică a țării, au menținut neîncetat legăturile cu masele muncitoare, cu organizațiile și grupările democratice, progresiste, au fost promotori activi ai luptei pentru unitatea de acțiune a acestora contra fascismului, hitlerismului și războiului. Accentuarea pericolului extern din partea Germaniei naziste, ca și a atacurilor organizațiilor fasciste interne, orientate spre cucerirea puterii de stat, au generat în întreaga țară o viguroasă mișcare antifascistă și antirăzboinică, în cadrul căreia se detașează cu pregnanță grandioasa manifestație muncitorească din București, de la 1 Mai 1939. Relevind semnificația acestui memorabil eveniment, de la care se împlinesc 40 de ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că a constituit „o încununare a luptelor de clasă din acea perioadă, demonstrând hotărîrea fermă a oamenilor muncii, a poporului nostru de a se opune fascismului, de a asigura libertatea, independența și integritatea patriei”¹¹.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la marea manifestare populară din București consacrată aniversării a 55 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român – 8 mai 1976*, în: *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 12, București, Edit. politică, 1976, p. 625.

După alegerile generale din 20 decembrie 1937, cercurile reacționare își fac tot mai mult simțită influență în arena politică; se accentuează tendința de lichidare a democrației parlamentare burgheze, de restrîngere a drepturilor și libertăților cetățenești. Disputa pentru putere între diferențele partide și grupări ale claselor exploatațioare este ciștigată, temporar, de cercurile din jurul lui Carol al II-lea, prin lovitura de stat din 10 februarie 1938. Ceea ce s-a petrecut în România în noaptea de 10 spre 11 februarie 1938 nu-a fost o simplă înlocuire de guvern, ci o schimbare structurală în organizarea statului, marcând trecerea de la sistemul parlamentar la o dictatură monarhică fățișă². În locul Constituției din 1923, care oferea un cadru general democratic mai larg, se adoptă o altă Constituție, care consacra extinderea considerabilă a prerogativelor monarhului și reducea rolul parlamentului la un auxiliar pentru puterea legislativă. În martie 1938, se decretează dizolvarea tuturor partidelor politice; a urmat, în toamna aceluiși an, desființarea Confederației generale a muncii și crearea, în locul sindicatelor muncitorești, a breslelor pe profesuni. Regimul dictaturii regale aducea astfel cu sine o alunecare spre dreapta în viața politică românească, înăsprirea măsurilor represive împotriva mișcării muncitorești, a tuturor forțelor democratice, a libertății lor de manifestare. Dictatura regală și fascismul — menționa revista „Lupta de clasă”, organul teoretic al P.C.R. — sunt „realitatea tristă care lovește tot așa, și în comuniști ca și în socialisti-democrați, în muncitorii fără de partid, în național-țăraniști, liberali, democratii”³. Toate acestea au făcut ca regimul instaurat la 10 februarie 1938 să fie de la bun început „urit, impopular și disprețuit”⁴.

Partidul Comunist Român a definit dictatura regală ca un regim profund reacționar care, pe plan intern, exprima interesele marilor capitaliști și moșieri, ce gravita în jurul monarhiei, iar pe plan extern urmărea menținerea legăturilor traditionale cu marile puteri occidentale — Anglia și Franța —, contînd pe sprijinul acestora în respingerea presiunilor hitleriste asupra României. Comuniștii au atras, totodată, atenția că „ar fi o mare greșeală să confundăm regimul actual reacționar și antipopular cu fascismul. Dușmanul principal este și rămine Garda de fier —, împotriva acestei agenturi teroriste de spionaj hitlerist trebuie, în primul rînd, îndreptat focul principal”⁵. În același sens, P.C.R. considera că pentru a putea face față cu succes pericolului fascist, care amenință România dinăuntru și din afară, paralel cu măsurile energice de stăvîlire a activității nefaste a legionarilor, „trebuie întărîtă lupta contra dictaturii regale, ale cărei măsuri reacționare aduc apă la moară agenturilor hitleriste”⁶.

Instaurarea dictaturii regale și încercările de consolidare a acestui regim au coincis, în timp, cu derularea unor evenimente care au degradat relațiile internaționale și au favorizat războiul. Germania hitleristă provoacă și întreține adevărate focare de agitație revansardă, de învăjybire a națiunilor și de stimulare a cercurilor fasciste și profasciste

² Al. Gh. Savu, *Dictatura regală (1938—1940)*, București, Edit. politică, 1970, p. 149—169.

³ „Lupta de clasă” din 2 mai 1938.

⁴ Lucrețiu Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, București, Edit. politică, 1970, p. 171.

⁵ „Scîntea” din 24 ianuarie 1939.

⁶ „Scîntea” din 8 februarie 1939.

din alte țări, trecind apoi, în mod direct, la infăptuirea planurilor sale expansioniste. În martie 1938, trupele hitleriste invadă Austria, care este anexată celui de-al treilea Reich; în același an, la sfîrșitul lunii septembrie, pe baza acordului de la München, Germania provoacă dezmembrarea statului cehoslovac, acaparînd regiunea sudetă a acestuia, pentru ca în luna martie a anului următor să ocupe întreaga Cehoslovacie.

Politica agresivă de subordonare a popoarelor și de anexiuni teritoriale dusă de Germania nazistă constituia în acel moment cea mai mare primejdie pentru libertatea, independența și suveranitatea națională a României, ca și a altor state din estul și sudul Europei. „Anexarea Austriei de către trupele germane și desființarea independenței poporului austriac — seria „Lupta de clasă” — a provocat o impresie adâncă în masele largi populare. Ocuparea Austriei n-a fost o cheștiune «internă germană» ci primul act militar al imperialismului german în expansiunea sa spre Răsărit, în tendințele sale de a obține supremăția în Europa centrală și răsăriteană”⁷. După cotorirea Cehoslovaciei și parafarea acordului româno-german din 23 martie 1939, devine notoriu faptul că obiectivul prioritar următor al expansiunii imperialismului german era România. Conștient de iminența acestui pericol, la 17 martie 1939, Partidul Comunist Român a adresat un vibrant apel întregului popor român: „Trupele de asalt ale lui Hitler au invadat Cehoslovacia și se găsesc la granițele țării noastre. Întreg poporul să se pună în stare de alarmă!”. Apelul cuprindea declarația fermă a Partidului Comunist Român: „Comuniștii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniți-vă cu toții într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților lui revizionisti”⁸.

O uriașă mișcare de protest împotriva acelor agresive hitleriste a cuprins întreaga țară. Tragedia pe care a trăit-o în acel timp Cehoslovacia a stîrnit în rîndurile poporului român nu numai compasiune față de un popor aliat și prieten, ci și o puternică ostilitate împotriva agresorilor nași care amenințau, deopotrivă, independența și suveranitatea României. Astfel, în cursul lunii martie 1939, în București, sute de muncitori au părăsit uzinele și fabricile, profesorii și studenții democrați sălile de cursuri și, împreună, cu alți cetățeni ai Capitalei, au venit la Legația Cehoslovaciei, manifestând solidaritatea și simpatia cu poporul cehoslovac. Regrupându-se, demonstranții au parcurs apoi străzile orașului, îndreptindu-se spre Legația germană pentru a-și exprima indignarea față de agresiunea hitleristă. Ore în sir, străzile Capitalei au devenit scena unor ciocniri cu forțele de poliție și ale jandarmeriei, care înconjuraseră clădirea Legației Germaniei pentru a o proteja de furia multimii⁹.

Aceiunile de solidaritate ale poporului român cu popoarele austriac și cehoslovac, primele victime ale agresiunii hitleriste în Europa, s-au grefat pe fondul general al luptei antifasciste din România, constituind o componentă a tradițiilor patriotice și internaționaliste ale partidului comunist, ale mișcării revoluționare și democratice din țara noastră¹⁰.

⁷ „Lupta de clasă” din 4 august 1938.

⁸ Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond. 299, dos. 61, f. 138.

⁹ Ștefan Voicu, *Pagini de istorie socială*, București, Edit. politică, 1971, p. 403.

¹⁰ Ion Babici, *Solidaritate militantă antifascistă, 1933—1939*, București, Edit. politică, 1972, p. 208—242.

În aceste condiții, de profundă neliniște pentru soarta țării, clasa muncitoare din România a inceput pregăririle de 1 Mai 1939. Pregăririle, ca și manifestările prilejuite de această importantă sărbătoare muncitoriească, tradițională^{*} au avut o particularitate care le-a deosebit de cele din anii următori și, anume, decizia autorităților de a transforma ziua de 1 Mai într-o aşa-numită „sărbătoare a muncii naționale”, cu intenția săvârșită de a infățișa, chipurile, adeziunea maselor la regimul dictaturii regale. Între măsurile preconizate în acest scop, s-a inseris ținerea la București, la cererea expresă a guvernului, chiar în ziua de 1 Mai, în sala cinematografului „Aro” (azi „Patria”), a primului Congres general al breslelor de muncitori și funcționari publici. Tot în Capitală, au fost fixate alte două întruniri, în același timp cu congresul breslelor, în sălile „Tomis” pentru muncitori și funcționari și „Eintracht”, pentru meșteșugari și mici patroni. Conform programului adoptat de guvern, delegații la congres, împreună cu participanții la celelalte două întruniri, urmău să defileze pe Calea Victoriei, începînd din Piața Romană pînă în Parcul libertății.

Adoptînd o linie tactică realistă, potrivită noilor imprejurări, comuniștii au determinat o răsturnare spectaculoasă a planurilor oficiale, dind întrunirilor și manifestației de stradă un înalt conținut politic revoluționar, orientîndu-le atât împotriva dictaturii regale, cît și împotriva fascismului și războiului.¹¹

Obținerea acestui rezultat remarcabil se explică, înainte de toate, prin activitatea desfășurată în front unic de comuniști, socialisti și social-democrați de stînga în cadrul breslelor muncitorești. Fructificînd o bogată experiență anterioară, dobîndită în lupta pentru formarea unității de acțiune a clasei muncitoare și a Frontului popular antifascist¹¹, Partidul Comunist Român a indicat membrilor săi folosirea posibilității de activitate legală oferită de bresle. Bueurindu-se de simpatia și increderea muncitorilor, comuniștii au participat la manifestările de constituire a acestor organizații, iar unii dintre ei au intrat în organele lor de conducere. Alături de socialisti, social-democrați și alți muncitori înaintați, comuniștii au reușit să transforme breslele, din instrumente ale „armoniei sociale”, de susținere a dictaturii regale, cum fuseseră ele concepute, în organizații de apărare a intereselor clasei muncitoare.

Pornind de la constatarea că „muncitorii au reușit într-o bună măsură să facă din bresle instrumente de luptă pentru cîștigarea revendicărilor lor”, ca și de la faptul că în cele mai multe din aceste organizații există o via ostilitate, de împotrivire față de actele politice și sociale antidemocratice ale dictaturii regale, care nu o dată luase forme deschise de manifestare, Partidul Comunist Român a adoptat hotărîrea că întrunirile și demonstrațiile de 1 Mai 1939 să fie organizate și să se desfășoare prin intermediul breslelor. Atenția principală a fost orientată spre Capitală

* Clasa muncitoare din România a sărbătorit 1 Mai începînd din 1890, adică din primul an al intrării acestei zile în istoria mișcării muncitorești internaționale. Vezi: Olimpiu Mătăescu, Elena Georgescu, *1 Mai în România. 1890–1970*, Colecția „Mica bibliotecă de istorie”, București, 1970.

¹¹ P. Constantinescu-Îași, *Lupta pentru formarea frontului popular în România*, București, Edit. Academiei, 1968; Gh. I. Ioniță, *P.C.R. și masile populare (1934–1940)*, ed. a II-a revăzută și adăugită, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1978.

țării, unde guvernul aprobase singura manifestație de stradă cu prilejul zilei de 1 Mai. O ședință a Comitetului organizației locale București a P.C.R., anume convocată, a stabilit că toate manifestările și acțiunile prilejuite de 1 Mai să fie pregătite și să se desfășoare prin breslele muncitorești, „în cadrul programului aprobat de autorități, dar pentru îndeplinirea programului partidului comunist”¹². Minuțios și temeinic concepute și realizate, măsurile pregătitoare au vizat, între altele, mobilizarea muncitorilor la întruniri și manifestația de stradă; stabilirea sarcinilor precise ce reveneau activului de partid, cu prilejul desfășurării acestor acțiuni; stabilirea lozincilor și chemărilor ce trebuiau folosite; întărirea conspirativității pentru a feri pe militanții partidului de arestări preventive – obișnuite în preajma zilei de 1 Mai. Totodată, au fost alcătuite echipe de muncitori comuniști care să ia legătura cu delegații breslelor, ce urmău să sosească din provincie pentru a participa la lucrările Congresului, în scopul lămuririi lor și adoptării unor puncte de vedere comune privind natura lozincilor și a chemărilor ce trebuiau folosite la întruniri și la demonstrația de stradă¹³.

Coordonarea și întreaga muncă de infăptuire a ansamblului de măsuri politice și organizatorice privind manifestațiile de 1 Mai 1939 în București și în întreaga țară, au fost încredințate unei comisii conspirative, formată din cadre de frunte ale Partidului Comunist Român, având în componența sa, alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, pe Ilie Pintilie, Constantin David, Alexandru Iliescu, Teohari Georgescu. Dintre măsurile pregătitoare, relevăm în mod deosebit realizarea, din inițiativa Partidului Comunist Român, a unui acord cu Partidul Social-Democrat privind unitatea de acțiune a celor două partide muncitorești, un rol important revenind, în acest sens militantului socialist Ștefan Voitec. Membrii comisiei, ceilalți militanți revoluționari au soluționat numeroasele probleme organizatorice și politice cerute de reușita acțiunii, îndeplinindu-și pe deplin mandatul încredințat de partid.

Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în Comisia de organizare a sărbătoririi zilei de 1 Mai 1939 reflectă semnificația prețuirii acordate de partid meritelor sale personale, discernământului politic și talentului organizatoric, dirjeniei și intransigenței revoluționare pe care le probase în numeroase imprejurări, prestigiului de care se bucura în rândurile oamenilor muncii. Deși tânăr – abia împlinise 21 de ani – tovarășul Nicolae Ceaușescu avea deja o impresionantă biografie revoluționară: membru al Comitetului național antifascist, creat în 1933; participant activ la mișcarea de solidaritate cu militanții comuniști arestați și implicați în procesul de la Craiova în urma grevelor feroviarelor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933; secretar al Comitetelor regionale Prahova și Oltenia, Uniunii Tineretului Comunist; arestat de cîteva ori și condamnat pentru activitate revoluționară și antifascistă, a făcut cunoștință cu zidurile reci ale beciurilor Siguranței și ale închisorilor; integrat în mișcarea de ajutorare materială, morală și juridică a comuniștilor și antifasciștilor întemnițați la Doftana, a căror viață o cunoscuse și unde se remarcase în acțiuni pen-

¹² Cf. Olimpiu Mătăsescu, *1 Mai 1939 un moment semnificativ în lupta poporului român împotriva primejdiilor fasciste, pentru apărarea independenței și suveranității naționale*, București, Edit. politică, 1974, p. 36–37.

¹³ Ibidem.

tru cucerirea de către deținuți a regimului politic ; militant recunoscut pentru realizarea Frontului Unic Muncitorese în cadrul breslelor ; conducător al Comisiei centrale de refacere a organizației comuniste de tineret — sănătatea și datele acestei biografii. „Nicolae Ceaușescu — se arată într-o Ordonanță de trimis în judecată — în vîrstă de 18 ani, domiciliat în București, strada Vasile Lascăr, este membru activ, agitator și bun propagandist comunist și antifascist, cunoscut de multă vreme ca atare de autoritățile Siguranței și Justiției”. Reproducind textul citat în lucrarea sa, un autor străin îl consideră „un adevarat certificat de activist”¹⁴.

În biografia de militant și conducător comunist și antifascist a tovarășului Nicolae Ceaușescu se va adăuga momentul luminos al manifestațiilor de 1 Mai 1939, la căror organizare și reușită, în spirit revoluționar și unitar, a avut o contribuție de seamă. El a clarificat cu stăruință în rîndul maselor importanța sarcinilor trasate de partidul comunist privind înlăturarea oricărora tendințe de rigiditate și sectarism, folosirea atât a formelor ilegale, cât și a celor legale de muncă, dezvoltarea conlucrării dintre comuniști și social-democrați pe baza imbinării revendicărilor economice cu cele politice. De intensa activitate politică și organizatorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu este legată nemijlocit și participarea în masă a tineretului muncitoresc la manifestațiile de 1 Mai din Capitală sub lozincile luptei pentru crearea unui larg front popular antifascist. O muncă deosebit de rodnică a desfășurat în cercurile culturale din cadrul breslelor tovarășul Nicolae Ceaușescu împreună cu alți tineri comuniști ca Elena Petrescu, Gheorghe Velcescu, Eftimie Iliescu și alții, asigurînd acestora o orientare combativă, cu caracter democratic, antifascist.

Influența politică a Partidului Comunist Român s-a resimțit la toate cele trei întruniri din Capitală, inclusiv la Congresul breslelor ale cărui lucrări s-au desfășurat în prezența unor membri ai guvernului. Întrunirea din sala „Tomis”, mai ales, a luat un curs cu totul opus celui așteptat de oficialități. Deasupra mulțimii cuprinsă de un entuziasm revoluționar și patriotic se putea citi pe pancartele înălțate de socialisti și comuniști : „Vrem 8 ore de muncă !”, „Cerem mărirea salariilor !”, „Trăiască independența națională a țării !”, „Să apărăm granițele împotriva agresorului hitlerist !”, „Jos fascismul !”, „Vrem front patriotic !”, „Unire cu toate țările democratice !”, „Trăiască pacea !”. Elogiile unora dintre vorbitori care au încercat să justifice politica regimului dictaturii regale, au fost intrerupte, deseori, în semn de nemulțumire, de către participanți. De la tribuna acestei întruniri, comuniștii și socialistii au arătat adevaratele consecințe ale dictaturii regale : intensificarea exploatarii și înrăutățirea condițiilor de viață ale muncitorilor ; îngrădirea drepturilor și libertăților democratice ; ei au condamnat tendința de capitulare față de politica de dominație a Germaniei hitleriste ce se manifestase evident cu ocazia negocierii și semnării acordului economic din 23 martie 1939, au cerut apărarea țării în caz de atac al statelor fasciste, chemînd muncitorii să-și strângă rîndurile în vederea apărării independenței și suveranității naționale. Sentimentele de grijă, de răspundere pentru

¹⁴ Michel-P. Hamlet, *Nicolae Ceaușescu. Biografie și texte selectate*, București, Edit. politică, 1971, p. 22.

apărarea independenței patriei și-au găsit concretizarea și în moțiunea adoptată de Congresul general al breslelor prin care s-a hotărît ca membrii acestora să contribuie cu întreg salariul lor pe o zi pentru mărirea fondului de apărare a țării¹⁵. Referindu-se la acest gest, ziarul socialist „Lumea nouă” scria: „muncitorii înțeleg să facă jertfe pe altarul țării, ce poate fi în primejdie și trebuie apărată. Ei nu înțeleg să se jertfească pentru a mări rentele capitaliștilor”¹⁶.

După încheierea Congresului breslelor și a celorlalte două întruniri, participanții, în număr de 4 000–5 000, s-au reunit în Piața Română de unde, încolonați, au inceput defilarea pe Calea Victoriei. Coloanele demonstranților s-au mărit în scurt timp, ajungind la peste 20 000 și cuprinzind, după cum menționau, în rapoartele lor, organele represive: „grupe compacte de comuniști”. „Calea Victoriei – notau aceleiasi rapoarte ale organelor de siguranță – avea aspectul unui cîmp de desfășurare a unei manifestații revoluționare”. În fața Palatului regal, spre stupefactia autorităților care regizaseră o manifestație de simpatie față de monarh, din piepturile milor de muncitori au răsunat lozincile: „Trăiască frontul unic al muncitorilor!”, „La muncă egală, salariu egal!”, „Pace – pîine – pămînt – libertate!”, „Vrem România liberă și independentă!”, „Să ținem piept agresorului!”, „Cerem abrogarea pactului economic româno-german!”, „Trăiască Frontul Popular Antifascist!”. La trecerea prin fața Prefecturii Poliției Capitalei, mîile de demonstranți au scandat lozinci, cerînd amnistie și eliberarea detinuților politici comuniști și antifasciști. Ajunși în parcul Libertății, care era punctul final al demonstrației, reprezentanții clasei muncitoare au depus coroane de flori la mormîntul Eroului Necunoscut, ca un simbol al prețuirii acordate celor care s-au jertfit pentru libertatea, independența și suveranitatea României.

În după-amiază zilei de 1 Mai, au avut loc manifestații și serbări cîmpenești pe stadionul muncitoresc din cartierul Filaret și în diferite locuri de agrement din jurul Capitalei, la care au participat zeci de mii de oameni ai muncii, animați de aceleiasi sentimente revoluționare, patriotice și de solidaritate internațională.

Intruniri muncitoresc cu prilejul zilei de 1 Mai 1939 au avut loc și la Ploiești, Timișoara, Iași, Cluj, Galați, Brăila, Tîrgu Mureș, Oradea, Bacău, Piatra Neamț, Alba Iulia, Baia Mare, Valea Jiului, și alte orașe și centre muncitoresc din întreaga țară¹⁷. Ca și în cazul manifestațiilor din București, principala caracteristică dată de muncitorii comuniști și social-democrați întrunirilor de 1 Mai 1930 din provincie constă în orientarea lor anticapitalistă, antirăzboinică și antifascistă împotriva dictaturii regale, pentru apărarea independenței, suveranității naționale și integrității teritoriale a țării.

Evenimentele din 1 Mai 1939 s-au înscris ca o mare realizare politică a Partidului Comunist Român, fiind comentate, pe larg, în opinia publică democratică din țara noastră și de peste hotare. Personalități politice progresiste, ca și un mare număr de profesori, studenți, avocați din Bucu-

¹⁵ Nicolae Jurcă, *Mișcarea socialistă și social-democrată din România, 1934–1941*, București, Edit. Litera, 1978, p. 131.

¹⁶ „Lumea nouă” din decembrie 1939.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.C.R., fond. 1, dos. 214, f. 72; dos. 1149, f. 417; fond. 5, dos. 825, f. 292.

rești au apreciat cu satisfacție că „muncitorii au fost aceia care au imprimat adevărata semnificație a zilei de 1 Mai și nu autoritățile”. O serie de surse documentare din acel timp menționează că marea demonstrație de la 1 Mai 1939 din București a constituit, pentru unii lideri ai partidelor burgheze și pentru membrii guvernului „un spectacol unic cind în plin centrul Capitalei, la cățiva pași de suveran, dintr-o coloană în fruntea căreia se afla ministrul muncii s-au strigat lozinci proprii extreamei stângi”¹⁸. Membrii guvernului de dictatură regală, surprinși de cursul nedorit pe care l-au luat manifestările programate de ei însăși, au fost nevoiți să recunoască cu amărăciune faptul că au pierdut de sub control manifestațiile și că „în tot timpul când muncitorii au defilat, nu s-a înregistrat nici o manifestare favorabilă guvernului sau vreunui membru al său și, ceea ce este mai regretabil, nici chiar pentru M.S. regele”¹⁹.

Ceea ce a dat vigoare și forță deosebită evenimentelor revoluționare de la 1 Mai 1939 a fost faptul că ele au reprezentat, sub aspectul pregătirii și desfășurării, realizarea în practică a Frontului Unic Muncitorească, dovezind că numai unității clasei muncitoare, mișcarea muncitorească putea infringe exploatarea și oprimarea capitalistă, putea băra ascensiunea la putere a fascismului. Privită din acest unghi de vedere, uriașa demonstrație antifascistă și antirăzboinică pentru apărarea libertății și independenței României, de la 1 Mai 1939, a marcat „un moment superior în lupta pentru unitatea clasei muncitoare în România”²⁰. Într-adevăr, marea demonstrație antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, cind comuniștii și social-democrații, umăr la umăr, defilau prin centrul Capitalei, s-a impus ca un pas important pe drumul care avea să ducă, în aprilie 1944, la încheierea Frontului Unic Muncitorească, iar apoi la făurirea partidului revoluționar unic al clasei muncitoare din România.

Prin amploarea lor, prin spiritul revoluționar de rezistență antifascistă care le-a caracterizat, prin sentimentele patriotice și de solidaritate internațională care le-au degajat, manifestațiile și demonstrațiile de 1 Mai 1939, desfășurate în front unic, au avut un puternic răsunet în țară și peste hotare, constituind, în același timp, o expresie grăitoare a intensificării luptei antifasciste a poporului român în preajma izbucnirii celui de-al doilea război mondial.

O serie de agenții de presă, ziaruri și posturi de radio din U.R.S.S., Franța, Elveția, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii au comentat manifestațiile de 1 Mai din România, relevând caracterul lor antifascist, antirăzboinic. Pentru modul în care a apreciat clasa muncitoare din alte țări manifestațiile de 1 Mai 1939 din România este semnificativ un articol publicat de revista muncitorească elvețiană „Rundschau”, care apărea la Baden. Subliniind avintul mișcării antifasciste a maselor, ca și creșterea influenței partidului comunist, a capacitatei sale de mobilizare, revista arăta că manifestațiile au exprimat necesitatea apărării indepen-

¹⁸ Cf. Olimpiu Mătăchescu, *1 Mai 1939 — comuniștii în fața Palatului regal*, în: „Magazin istoric”, nr. 4, aprilie 1974.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România — 30 martie 1973*, în: *România pe drumul construirii societății sociale-sateliste multilateral dezvoltate*, vol. 8, București, Edit. politică, 1973, p. 277.

denței și integrității României, abrogarea tratatului economie cu Germania, alianța cu Franța, Marea Britanie și Uniunea Sovietică. Privitor la atitudinea de ostilitate față de dictatura regală, aceeași revistă scria: „Pe calea Victoriei, în momentul în care cei 25 000 de demonstranți au trecut prin fața Palatului regal și a regelui, s-au auzit lozinci cerind restabilirea regimului parlamentar constituțional, front unic și popular, reprimarea muncitorilor condeiați, arestarea fasciștilor și a spionilor germani”²¹.

În zilele de 12–14 mai 1939 a avut loc, la Paris, Conferința internațională pentru democrație, pace și apărarea persoanei umane. În cadrul acestei importante reuniuni la care au participat circa 500 de delegați din 25 de țări (comuniști, socialisti, social-democrați, membri ai partidelor burgheze, pacifisti, oameni de diverse concepții politice, ideologice, filozofice), evenimentele pe care le evocăm au fost larg și elogios comentate, relevându-se, printre altele, că, în condițiile ascensiunii fascismului și ale agresiunii Germaniei hitleriste, „proletariatul român a rămas credincios ideilor democrației dovedind aceasta cu ocasiunea demonstrației de 1 Mai”²².

În cadrul lucrărilor Conferinței, numeroși vorbitori au transmis felicitări mișcării antifasciste din România pentru activitatea rodnică desfășurată, au apreciat lupta poporului nostru împotriva fascismului, sentimentele și convingerile sale patriotice și internaționale. Conferința a adoptat un document special referitor la situația României, intitulat *Pentru integritatea și independența României. Amenințarea Germaniei hitleriste. România în frontul păcii*, prin care se constată că manifestările muncitorești din ziua de 1 Mai 1939 din București reprezintă „o expresie vie a voinei maselor”, relevând puternicul caracter antifascist și anti-războinic, „ceea ce – menționa documentul – este o dovdă că poporul român se raliază la mișcarea antifascistă și că voinea sa este de a lupta în mod real împotriva agresorului și fascismului”²³.

Analizîndu-se însemnatatea și caracterul manifestărilor de la 1 Mai 1939, la Plenara C.C. al P.C.R. din luna iunie a aceluiași an, s-a subliniat faptul că „întrunirile și demonstrațiile de 1 Mai pregătite de partid sub semnul mobilizării clasei muncitoare, pentru apărarea țării împotriva fascismului intern și extern, în conlucrare strinsă cu muncitorii social-democrați, au constituit o victorie de prestigiu obținută de P.C.R. pe linia făuririi unității de acțiune a clasei muncitoare împotriva ofensivei patronale, a fascismului și pericolului de război”²⁴.

Întrunirile și manifestațiile oamenilor muncii din România, desfășurate în ziua de 1 Mai 1939, – cu deosebire marea demonstrație muncitoriească din București – se înscriu ca un moment cu profunde semnificații în istoria mișcării revoluționare din țara noastră.

Remarcabil este faptul că simultan, pe tot cuprinsul țării, sute de mii de oameni, români, maghiari și de alte naționalități, comuniști, socialisti și social-democrați și-au unit glasul în apărarea drepturilor și libertăților democratice, afirmindu-și hotărîrea de a lupta, cu fermitate, pînă la sacrificiul suprem împotriva fascismului și hitlerismului, pentru independență și suveranitatea României. Numărindu-se printre puținele manifestări

²¹ „Rundschau” din 25 mai 1939.

²² Arhiva C.C. al P.C.R., fond. 25, dos. 4162, f. 277.

²³ Arhiva C.C. al P.C.R., fond. 1, dos. 211, f. 169.

²⁴ „Lupta de clasă”, nr. 6 din august 1939.

revoluționare din Europa, care au avut loc în condițiile apropierei declanșării celui de-al doilea război mondial, evenimentele eroice de acum 40 de ani reprezentau o doavadă a maturității clasei muncitoare, a posibilităților de care dispunea atunci poporul român, forțele sale revoluționare progresiste, de a lupta cu succes împotriva războiului și fascismului.

Din perspectiva anilor ce ne despart de marea manifestație antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, putem constata, cu îndreptățită mindrie, că ea se înscrie cu litere de aur în istoria partidului și a poporului nostru, pe care a îmbogățit-o cu o inestimabilă experiență folosită din plin în anii grei ai dictaturii fasciste și ai războiului hitlerist, în lupta pentru înfăptuirea insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din august 1944, pentru eliberarea patriei și redobândirea independenței și suveranității naționale.

Tradițiile revoluționare ale clasei noastre muncitoare, ale mișcării muncitorești revoluționare și democratice, ale afirmării Partidului Comunist Român în fruntea luptei pentru libertatea, independența și suveranitatea patriei — atât de strălucit reprezentate de marea manifestație populară din 1 Mai 1939 — au constituit și constituie un inepuizabil izvor de forță și eroism în înfăptuirea programului de edificare a societății sociale multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.